

ועכשיו: ההגדרות

ה מיבחן האמיתי לשלום הישראלי מצוי בא עתה.

מאז יומי הראשון, ריחפה עליו שאדה, שנשאלה פעמים לראשונה כנגדו, כחש או במחשבה בלבד: האם יחזיק השלום הזה מעמד אחר שישאנוור אל-סאדאת וסתלק? היתה זאת שאלה טיבועית. כי על ה- שלום הזה היה טבוע חותמו של איש אחד, אשר יצר אותו יש מאין, אחרים מילאו תפקידים בהשגתו — מנחם בגין, עזר ויצמן, משה דיין, ג'ימי קארטר, בוטרוס-ע'אלי. אך הכל ידעו כי איש אחד הגה אותו, כפה אותו על העולם. איש זה איננו עוד. השאלה שהיתה תי- אורטית הפכה מעשית מאוד. מה שהיה אפשרות היפוטטית היה למציאות. האם זה יחזיק מעמד?

ה תשובה הסבירה היא: כן, אבל...

כן — מפני שאנוור אל-סאדאת פעל במיטגרת המציאות, וגם שינה את המצי- אות. אלמלא התאים השלום לצרכים ה- אובייקטיביים של העם המצרי ולמצב-רוחו, הוא לא היה קם מלכתחילה.

אבל — ליד ההגה המצרי לא יעמוד עוד אדם בעל כוח אישי כזה כביר, אשר היה מוכן ומסוגל לקבל על עצמו העוזה כה עצומה. יכולת-הספיגה של אלי- סאדאת, סבלנותו, אורד-רוחו, נכונותו לראות את הטווח הארוך ולהתעלם, לא פעם, מן הטווח הקרוב — כל אלה שוב אינם קיימים עוד.

ה צמרת הישראליה כדאי מאוד לקחת זאת בחשבון.

מ משלת ישראל יושבת עתה על קרניה של דילמה קשה ביותר.

אל-סאדאת נהרג ב-6 באוקטובר. את שארית סיני יש לתזרז בסוף אפריל. בין שני התאריכים מפרידים פחות מאשר שיבעה חודשים. הנטייה הטבעית של כל ממשלה, בי- מיקרה כזה, היא לעכב את ההתחייבות, או לפחות להאט אותה. התגובה הטבעית היא, הבה נחכה ונראה מה יתרחש. אך זאת תהיה פתת נוראה.

כי ברגע זה מתחדדים כל ההשטות והתחדשות של המצרים. כשם שהישראליים יבדקו עתה בשבע עיניים מה קורה בי- מצרים, כן יבדקו המצרים בשבע עיניים מה קורה בישראל. כל רחש, כל סימן לשינוי בישראל, כל ידיעה העלולה לה- טיל ספק בנכונות ישראל לעמוד בהת- חייבויותיה, יכו גלים בתודעת המצרים. אם אכן צפויה סכנה לעתיד השלום — כל צעד ישראלי לאי- נכון עשוי להביא למימוש.

לפני ישראל עומדות עתה שתי סכנות שונות ומנוגדות: ראשית, הסכנה שמא יתגלה אחרי החר- זרת כל סיני, כי חל שינוי במצרים, וכי רוחו של אל-סאדאת מוגה; ושנית, הסכנה שהתכחשות של ישראל להסכם, או אף חשד של התכחשות כזאת, יביאו להתערבות השלום. מבין שתי הסכנות, השניה היא החמורה יותר.

כי ישראל כבר החזירה את מרבית סיני, היא השטח ואת הנפט. היא השיגה שלום ונורמליזציה. אם תתכחש עתה לי- הסכם, היא "תציל" כמה בתים בימית וכמה התנהלויות של צעקנים, אך כל הישגיה בארבע שנים האחרונות, וכל מיפעלו הכביר של אל-סאדאת, יירדו לי- טמיון. ישראל תאבד את השלום ואת מרבית סיני גם יחד. זהו חשבון פשוט. המדיניות הנבונה היחידה היא להמשיך בתהליך כאילו לא שינה מותו של אל-סאדאת דבר, לקוות כי מיפעלו של אל-סאדאת יעמוד בי- מיבחן גם בילעדי, למנוע כל צעירה. הסיכסמה, לעצור את הנסיגה

היתה איולת פושעת גם כיומי של אל-סאדאת. עכשיו היא פושע אוור- לי.

ה שה לדעת מה תהיה דמותו של המישטר החדש. כדי להבליט קושי זה, כדאי לזי- כור מה קרה כאשר מת גמאל עבד-אל-נאצר.

רבים היו שונאיו של המנהיג בעל- הכאריזמה, שעמד מול ישראל בשלוש מילחמות. בישראל ראו בו רבים, ה"טלר של המיזרח התיכון" (כדברי בגין), "הרו" דן המצרי" (כהגדרת דויד בן-גוריון), או- ייב מושבע וניצחי. אך הכל הכירו בכוחו, ביכולתו, בשיעור-קומתו. יודעי-סוד מעטים ידעו כי ב-1970 הגיע עבד-אל-נאצר להכרה מצריכים לעשות שלום עם ישראל. שיחות פרטיות עימו, שהוקלטו, לימדו על כך בבירור. הכל

והוא הותיר אחריו מצריים מרוששת. ואילו אנוור אל-סאדאת הצליח גם בי- מילמה וגם בשלום. הסיסמה "גיבור הי- מילחמה וגיבור השלום", שהושמעה הי- שבוע בפי חסידיו, אינה מליצה ריקה. קשה לזמור מנסיון זה לגבי הי- מצב המתגבש עתה, אך כדאי לזי- כור את הלקח.

ה וסני מוזכר נודע, עד כה, רק כעוררו וכידימינו של אל-סאדאת. אין לדעת ברגע זה דבר על כישוריו, ועל יכולתו להחזיק מעמד בשילטון. יתכן שיהיה, כמו אל-סאדאת, שליט בזכות עצמו. יתכן כי יהיה מנהיג-מעבר, ושאחריו יבוא אחרים. כך או כך, השידפון הוא עתה בידו ממשיוכי דרכו של אל-סא- דאת, אנשים שדוגלים במדיניותו. כל מי שהתנגד למדיניות זו סולק מומן.

עלי, סאדאת ומוברק: האם זה יחזיק מעמד?

המישטר הנוכחי מעוגן במדיניות של אל-סאדאת, ויש לו עניין חיוני בהמשכה. השיכנה החברתית, שעליה התבסס אל- סאדאת, מעוניינת בשלום ובאוריינטציה עם ארצות-הברית. זהו מעמד שאינו מוכן בשום פנים ואופן לחזור לימי עבד-אל- נאצר, הזוכרים לו כימי-אימים. הקצונה השלטת בצבא ריכזת למעמד זה ושותפה להשקפותיו. משום כך יש סיכוי רב — לא יותר מזה, אך גם לא פחות מזה — שהמדיניות של אל-סאדאת תמשיך להתקדם גם ביעדיו, וכי השידפון החדש יהיה, בעיקרו, שידפו"ש-להמשך.

א כל יש "אבל" — וכדאי מאוד לי- מנהיגי ישראל לחשוב על כך. מדיניותו של אל-סאדאת הובילה אותו לעימות טוטאלי עם העולם הערבי כולו (כימטט). אופיו האישי, שהיה בו לא מעט מן ההתנשאות המצרית כלפי שאר הערבים, תרם להתחרפת העימות. כיום נתונה מצרים במצב של בידוד מוחלט. אל-סאדאת היה מוכן לעמוד זמן ממושך במצב כזה, אם כי לא ציפה לו — כנראה — מראש. הוא היה בטוח כי העולם הערבי יקבל את מנהיגותו ויילך אחריו, בדרך אל השלום, אחרי שלב ראשון של תדהמה והיסוס. כשנוכח לדעת כי אין זה כך, התאים את עצמו למצב החדש. הוא היה גא מדי מצדו להראות בצורה לא שהיא שבידודו בעולם הערבי הכאיב לו. קשה להניח כי יורשיו יתייחסו לבעייה זו באותו שיוויון-נפש. יש לזכר השלכה חשובה ביותר לגבי ישראל.

הסכימו ש"אם נאצר ירצה, הוא יוכל". לכן, כאשר מת, האמינו רבים כי הנה מת סיכוי גדול לשלום. האיש שבא במקומו לא עורר רושם חיובי, ולמעשה לא עורר רושם כלל. סגן-הנשיא אנוור אל-סאדאת נחשב כאיש אפור, חסר-אישיות, שהתמנה לתפקידו דווקא משום שלא היה מוכן. כמה מן המומחים הגדולים ביותר לי- ענייני מצרים — אנשי-שמאל מצריים — דיברו על אל-סאדאת בנילוזל מהול בי- רחמנות. "זהו איש צראאפק, שמעולם לא דיבר עם זרים, אף לא עם זרים שהם מוסלמים", אמרו. "זהו איש אפסי, מוגי- בל, זר לעולם, פלאה". במצרים נפוצו עליו בדיחות רבות כולן בלתי-מהמיות. איש לא האמין כי אל-סאדאת יחזיק מעמד בנשיאות. נאמר שהוא "אישי- מעבר", ממלא-מקום בלתי-מיזיק שישאר בשילטון עד שיוסכם על יורש מתאים. תחת זאת הדהים. אל-סאדאת את הי- עולם. חודשים אחדים בלבד אחרי הגיעו לשילטון כבר הודיע רשמית לשליח הי- א"ם שהוא מוכן לשלום עם ישראל, כא- שר גולדה מאיר השיבה את פניו ריקם, בבנו האווילי שהיה אפייני לה. פתח אל- סאדאת במילחמת יום-הכיפורים. הישגו שללב הראשון של המילחמה העניק לו ממדים של אישיות עלומית. כאשר פתח ביוזמתו ההיסטורית ובא לירושלים, הפך אישיות היסטורית. ההשוואה בין עבד-אל-נאצר ו- בין אל-סאדאת היתה השבוע כולה למזבת האחרון.

לישראל יש אינטרס חיוני בכך שיוורשו של אל-סאדאת יצליחו. יחזיקו מעמד וי- משיכו בקו שלו. משמע: לישראל יש אינטרס חיוני בי- חיווקם, בהקטנת העומס המוטל עליהם, בהסרת המיכשולים מדרכם. ישראל צריכה להקל על יורשיי- סאדאת, והיא יכולה לעשות זאת.

הדבר האחד שבוודד את אל-סאדאת בי- עולם הערבי היה החשד הערבי הכללי שהוא השיג מה שהשיג למען מצריים, אך לא השיג דבר למען הפלסטינים. ומכאן האישום: שהוא מכר את הפלסטינים כדי להחזיר את סיני למצריים.

מי שהכיר את אל-סאדאת ידע כי אין זו אמת. הוא דאג לעניין הפלסטיני בכל ליבו. הוא — והמצרים כולם — היו רגישים לטענה כאילו בגדו בפלסטינים. הוא — והם — האמינו כי למצרים יש חוב-שליכבוד כלפי הפלסטינים, ושעליהם לעמוד בהתחייבות זו.

ממשלת בגין לא איפשרה לאי- סאדאת לשלם חוב זה. בבואו אל הפלסטינים, היו ירדו ריקות. אל-סאדאת היה מסוגל לעמוד במצב זה. הוא היה בטוח כי לאט-לאט, בסבלי- נות ובתיכוסם, יביא את הישראלים בי- מוקדם או במאוחר להבנת הבעייה הפלסי- סינית וישכנע אותם לגשת לפיתרון.

אין להניח כי לירשיו תהיה סבלנות כזאת, וכי יוכלו לעמוד זמן רב במצב כזה. הם ירצו לחזור אל העולם הי- ערבי. הם ירצו לשים קץ לבידוד. עורריו של אל-סאדאת היו תמיד רגיי- שים לבעייה זו. פעם אחרי פעם הוא דחה את עצתו, כדי לתת לישראל ארכה נוספת לפיתרון הבעייה הפלסטינית. עכי- שיו, כאשר יועצים אלה יצטרכו להחליט בילעדי, יש להניח כי יהיו פחות סבלניים. אם רוצה ישראל שהצמח העדין של השלום יעמיק את שורשיו באקלים החדש, עליה לעשות צעדים משמעותיים כדי להור- כיח לעולם הערבי כי היא אכן מוכנה לפתור את הבעייה הפלסטינית בדרך הי- אחת המקובלת על כל הערבים, ועל כל המצרים: ההכרה בזכות הפלסטינים להגי- דרה עצמית והתחלת התהליך למימוש.

אם תתמיד ישראל בעמדתה השלילית לבעייה זו, היא עלולה להעמיד את הי- מישטר המצרי החדש במצב בלתי-אפשרי. במקרים או במאוחר — ואולי במקורם — יוקרע המישטר בין רצונו להמשיך בדרך של אל- סאדאת ובין שאיפתו לחזור לעולם הערבי.

ה חוצות טריפולי, דמשק וביירות השתוללו מרוב שימתה ידידיהם של הרוצחים, שהפילו את אנוור אל-סאדאת. האחים המוסלמים חגגו. בארץ צללו אנשי התחיה. חסידיו הי- מטורפים של הרב מאיר כהנא שתו, "לח- יים" מול השגרירות המצרית בתל-אביב. האחים היהודיים חגגו אף הם. בין המטורפים למיניהם, עובדי האלילים השונים, מצוי המנהג הגדול של בני- המרחב השפויים — מצרים וישראלים, ערבים ויהודים. הם יצטרכו להסתגל למצב הי- חדש, שנוצר עם מותו של האיש הגדול, שכל אחד מאיתנו חייב לו חוב שלא ישולם עתה לעולם. אין טעם להתעלם מן הסכנות הכרוכות במצב החדש. אין טעם להתעלם מן הי- חששות הסבירים. לקחתם בחשבון. אך קול ההגיון. מצטרף אל קול הרגש, בהצביעו על הדרך שיש ללכת בה: הדרך של אל-סאדאת עצמו צעד בה את הי- צעד הראשון. המיבחן האמיתי בא עכשיו. אם השלום יעמוד במיבחן זה או לא — זה תלוי בבני-אדם. זהו גם — ואולי בעיקר — הי- מיבחן הדאומי שלנו.